

EDUCAȚIE SOCIALĂ · CLASA a VI-a · EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ
 Lecția 1 · Săptămâna 2 · Unitatea I — Identitate și diversitate culturală

Diversitatea culturală — o caracteristică a societății contemporane

CURS

Ne pregătim

- 1. Adevărat sau fals?** Patru enunțuri pe tablă, elevii răspund cu A sau F, fără să argumenteze încă:
 „Cultura cuprinde totalitatea valorilor materiale și spirituale create de oameni în decursul timpului.”
 · „Există o singură cultură.” · „Cultura este înăscută.” · „O cultură este superioară altor culturi.”
- 2. Ce ține de cultură?** Din șirul următor, elevii aleg cuvintele pe care le asociază cuvântului *cultură*: istorie · limbă · agricultură · artă · literatură · obiceiuri · gastronomie · vestimentație · aparatură · religie · tradiții.
- 3. Ce vom afla astăzi.** Ce este diversitatea culturală · de ce este importantă · cine o protejează.

Învățăm

B1. Cultura

Termenul *cultură* provine din limba latină, de la *colo, -ere, cultum* — a cultiva, a se îngriji de, a onora. Cuvântul avea sensul de *cultivat*, de „lucrat pământul” de către un agricultor pentru a obține o recoltă. De aceea, la început, cuvântul trimitea la ideile de dezvoltare intelectuală și de perfecționare a omului, realizate mai ales prin educație; progresiv, a ajuns să surprindă toate aspectele activității oamenilor: obiecte, comportamente, cunoștințe, obiceiuri, tradiții, istorie, artă.

Definiție

Cultura se definește ca fiind ansamblul valorilor materiale și spirituale create de om. Ea este atributul exclusiv al oamenilor și se transmite generațiilor următoare prin educație.

Cultura este alcătuită din valori și norme în baza cărora acționăm, limba pe care o vorbim, modul de comunicare și de relaționare cu ceilalți, tradiții și obiceiuri, vestimentație, artă și gastronomie.

Cultura se învață, nu este înăscută, și este întotdeauna un fenomen colectiv, pentru că este împărtășită de oameni care trăiesc sau au trăit în același mediu social. Cultura îi aparține întotdeauna unui grup uman și doar în calitate de membri ai unuia sau ai mai multor grupuri ajungem să o dobândim.

Cultura ca aisberg. Cultura poate fi comparată cu un aisberg: include elemente ușor vizibile — limba, tradițiile, muzica, îmbrăcămintea, arhitectura — dar și alte caracteristici, mai numeroase, care se disting mult mai greu: valorile, organizarea timpului. Doar o parte din ceea ce intră în componența culturii este vizibilă, multe elemente fiind mai greu de observat, dar având propria lor contribuție, adesea foarte importantă.

Elemente vizibile ale culturii	Elemente mai puțin vizibile
limba, literatura, istoria	valorile
tradițiile, obiceiurile, arta	ideea de dreptate, natura prieteniei
îmbrăcămintea, bucătăria, religia	organizarea timpului, atitudinea față de muncă

B2. Diversitatea culturală

Fiecare dintre noi s-a născut într-o comunitate care are o anumită limbă, are anumite tradiții și obiceiuri, altfel spus, adoptă o anumită cultură. De aceea, nu se poate vorbi despre o singură cultură, ci despre o multitudine de culturi, fiecare având atât caracteristici comune cu ale celorlalte, cât și elemente distincte, specifice comunității respective. Fiecare grup uman, mai mare sau mai mic, se exprimă într-o manieră diferită, vede lumea „puțin” altfel, așa încât una dintre cele mai importante caracteristici ale culturii este diversitatea.

Definiție

Diversitatea culturală este varietatea de culturi care coexistă într-un spațiu geografic.

Diversitatea culturală — varietatea de culturi care coexistă și interacționează în același spațiu geografic. Acest concept presupune recunoașterea și acceptarea diferențelor culturale.

Diversitatea culturală se caracterizează prin existența mai multor culturi diferite la nivelul unei comunități. Societățile în care există mai multe culturi diferite se numesc **societăți multiculturale**.

Din lege

În sens juridic, **diversitatea culturală** se referă la multiplele moduri în care se exprimă culturile grupurilor și societăților; aceste expresii sunt transmise în cadrul și între grupuri și societăți — Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, adoptată la Paris la 20 octombrie 2005, art. 4 pct. 1. România a aderat la această convenție prin **Legea nr. 248 din 22 iunie 2006**.

Aceeași convenție așază la baza ei principiul demnității egale și al respectului pentru toate culturile, inclusiv pentru culturile persoanelor aparținând minorităților și popoarelor indigene (art. 2 pct. 3).

Concluzie: definiția care se scrie pe tablă are acoperire legală. Diversitatea culturală nu înseamnă numai că lângă noi trăiesc oameni de alte culturi, ci și că aceste culturi se exprimă și se transmit — între grupuri, nu doar în interiorul lor.

Prin ce diferă comunitățile. Diversitatea comunităților umane este dată de limba vorbită, de obiceiurile, de tradițiile și de istoria comunității; de modul în care omul relaționează cu natura; de cine deține puterea în societate și de modul cum se realizează guvernarea; de modul în care oamenii interacționează și de așteptările pe care le au unii de la alții; de ceea ce cred oamenii despre bine și rău, despre frumos și urât, despre corect și greșit. Diferențele dintre oameni sunt în funcție de vârstă, gen, naționalitate, religie, etnie.

Diferențele culturale se manifestă prin **simboluri** — cuvinte, gesturi, imagini sau obiecte care au un anumit înțeles ce nu poate fi recunoscut ca atare decât de cei care împărtășesc acea cultură; prin **eroi** — oameni reali sau imaginari, înzestrați cu însușiri prețuite de o cultură, care servesc drept modele de comportament; prin **ritualuri** — activități colective cu rol esențial în cadrul unei culturi; și prin **valori**, însușite începând cu primii ani de viață, care reprezintă „nucleul culturii”.

B3. La ce folosește diversitatea culturală

Diversitatea culturală creează o lume variată, care mărește numărul posibilităților și îmbogățește capacitățile și valorile umane. Cu cât lumea este mai diversă din punct de vedere cultural, chiar și la nivelul celor mai mici comunități, cu atât mai mult fiecare dintre noi poate descoperi noi și noi opțiuni, moduri diferite de a vedea lucrurile, căi noi de a se exprima pe sine. Avem nevoie de diversitatea culturală, fără de care lumea în care trăim ar fi mult mai săracă.

Într-o comunitate cu diversitate culturală există creații artistice și realizări reprezentative pentru culturile existente: statui ale unor personalități, clădiri ale diferitelor locuri de cult, biblioteci cu cărți în limbile materne ale locuitorilor, iar în orașele mari, chiar teatre și alte instituții culturale ale diferitelor grupuri. Comunitatea este mai bogată și are mai multe lucruri de oferit locuitorilor ei; oamenii au mai multe lucruri de învățat unii de la alții.

Recunoașterea diversității culturale este o urmare a acceptării faptului că nu se pot face aprecieri despre o anumită cultură ca fiind superioară sau inferioară alteia. Diferențele dintre noi ne dau avantaje și caracteristici unice, precum și o perspectivă distinctă asupra vieții; o cultură nu este superioară alteia.

„**Uniți în diversitate**” este deviza Uniunii Europene, stabilită în 4 mai 2000, după ce a fost organizat un concurs numit „O deviză pentru Europa”. Ea înseamnă că Uniunea este reprezentată printr-o varietate de culturi, fapt ce presupune contactul între diferite limbi, obiceiuri și tradiții, grupuri etnice, religioase, artă, gastronomie, valori.

B4. Un patrimoniu comun al umanității

Diversitatea culturală constituie un patrimoniu comun al umanității și trebuie ocrotită și păstrată în beneficiul tuturor oamenilor. Ea constituie o valoare comună a umanității și, ca atare, trebuie protejată și transmisă mai departe.

Din lege

În cadrul celei de-a 31-a sesiuni a Conferinței Generale a UNESCO, desfășurată la Paris la **2 noiembrie 2001**, a fost adoptată **Declarația universală privind diversitatea culturală**.

Articolul 1 prevede că, fiind sursă de schimburi, inovație și creativitate, diversitatea culturală este necesară umanității așa cum biodiversitatea este pentru natură, iar patrimoniul comun al umanității trebuie recunoscut și afirmat pentru generațiile prezente și viitoare.

Ziua de **21 mai** a fost proclamată Ziua mondială pentru diversitate culturală, pentru dialog și dezvoltare de **Adunarea Generală a ONU, prin Rezoluția 57/249 din 20 decembrie 2002**.

Concluzie: sunt două acte diferite, la un an distanță unul de celălalt. Declarația (2001) spune *ce este* diversitatea culturală pentru omenire; ziua de 21 mai (2002) este decizia prin care ONU a hotărât să o marcheze anual. Cine le confundă pierde tocmai ideea că diversitatea a fost mai întâi recunoscută ca patrimoniu și abia apoi sărbătorită.

B5. Cum este protejată diversitatea culturală

Diversitatea culturală poate fi protejată și promovată numai dacă sunt garantate drepturile omului și libertățile fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare, informare și comunicare, precum și libertatea persoanelor de a alege modul în care se exprimă din punct de vedere cultural. Egalitatea de șanse constituie astfel un principiu care trebuie recunoscut și respectat și în ceea ce privește diversitatea culturală.

Promovarea acestei diversități poate fi asigurată doar în societățile care garantează membrilor dreptul la propria conștiință și religie, dreptul la libera exprimare, dreptul la educație și la informare. Recunoașterea diversității culturale duce la promovarea dialogului între religii, la cooperarea între culturi și civilizații diferite, la promovarea păcii și la asigurarea cadrului necesar unei dezvoltări durabile.

Din lege

Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, prevede la art. 27 alin. 1 că orice persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viața culturală a colectivității, de a se bucura de arte și de a participa la progresul științific și la binefacerile

lui.

Constituția României, art. 6 alin. (1): statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase. Alin. (2) adaugă că măsurile de protecție luate de stat trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români.

Concluzie: diversitatea culturală nu se apără cu vorbe frumoase, ci cu drepturi. A avea o cultură proprie și a o exprima este un drept al fiecărei persoane, garantat de Constituție; iar dreptul de a lua parte la viața culturală este al tuturor, nu doar al majorității.

Reținem

1. Cultura este ansamblul valorilor materiale și spirituale create de om; ea se învață și se transmite de la o generație la alta prin educație.
2. Cultura are elemente vizibile — limba, tradițiile, îmbrăcămintea, bucătăria — și elemente mai greu de observat: valorile, ideea de dreptate, organizarea timpului.
3. Nu există o singură cultură, ci o multitudine de culturi. Diversitatea culturală este varietatea de culturi care coexistă și interacționează în același spațiu; nicio cultură nu este superioară alteia.
4. Diversitatea culturală este un patrimoniu comun al umanității, protejat numai acolo unde sunt garantate drepturile omului. Pe 21 mai se marchează Ziua mondială pentru diversitate culturală.

Aplicăm

D1. Recunoaștere. Adevărat sau fals: a) Lumea în care trăim este o lume diversă. b) Oamenii nu sunt influențați de cultura comunității în care trăiesc. c) Diversitatea culturală face ca lumea să fie mai bogată. d) Cu cât ai mai mult acces la diferite culturi, cu atât poți înțelege mai bine lumea în care trăiești. e) Fără diversitate viața noastră ar fi mai bună.

D2. Completare. Completează: a) Oamenii pot fi creștini, musulmani sau de alte *religii*. Între ei există diversitate b) În județul Timiș, alături de români, trăiesc și oameni de alte *etnii*, cum ar fi maghiari, germani, sârbi sau ucraineni. În aceste localități există diversitate c) În Uniunea Europeană există 27 de state, fiecare grup cu religia, limba și cultura sa: există diversitate,, lingvistică și d) Diversitatea culturală este o caracteristică a contemporane.

D3. Producție scurtă. Redactează un text de 6–8 rânduri în care să folosești cel puțin doi termeni învățați în lecție, plecând de la cuvintele lui Mahatma Gandhi: *Nicio cultură nu poate trăi dacă încearcă să fie exclusivistă.*

Lucrăm pe cadrane

Organizare. Clasa se împarte în patru grupe. În fața clasei se afișează o coală de flipchart împărțită în patru cadrane, rezultate din trasarea a două axe perpendiculare; în fiecare cadran este scrisă o cerință. Fiecare grupă primește file de post-it și notează, pe file separate, cât mai multe răspunsuri la cerința cadranelor sale. Timp de lucru: 6 minute. La încheiere, elevii lipesc filele în cadranul corespunzător și își prezintă răspunsurile: 5 minute.

Cadranul	Cerința
Grupa 1	Diferențele dintre culturi sunt ...
Grupa 2	Atitudinea față de ceilalți, diferiți sau nu de noi, este de ...
Grupa 3	Legătura dintre ceea ce am aflat și experiența mea de fiecare zi este ...
Grupa 4	Lecția învățată este ...

Închiderea activității. După prezentări, cele patru cadrane rămân afișate în clasă. Profesorul cere o singură concluzie comună, formulată de clasă, care se compară cu propoziția 4 din Reține.

Din lege și mai departe

Documentele temei, în ordine cronologică: Declarația Universală a Drepturilor Omului (10 decembrie 1948), art. 27 · Declarația universală a UNESCO privind diversitatea culturală (Paris, 2 noiembrie 2001), art. 1 · Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale (Paris, 20 octombrie 2005), la care România a aderat prin Legea nr. 248/2006 · Constituția României, art. 6.

Instituții din România care promovează diversitatea: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării · Departamentul pentru Relații Interetnice · Agenția Națională pentru Romi. România a declarat ziua de 18 decembrie Ziua Minorităților Naționale, prin HG nr. 881/1998.

Știi că?

În prezent, majoritatea statelor lumii se caracterizează prin diversitate culturală: se apreciază că, în cele peste 190 de state independente ale lumii, există mai mult de 6000 de limbi vorbite și peste 5000 de grupuri etnice.

Întrebare pentru clasă: dacă în lume sunt peste 6000 de limbi și sub 200 de state, ce înseamnă asta pentru un stat obișnuit — că are o singură limbă sau mai multe? Câte limbi crezi că se vorbesc în România?